

56

KÖZLÖZSÉGI M. KIR. GAZDASÁGI AKADEMIA

151581

KÖNYVTÁRA

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VI

Nr. 15

12

APRILIE

1925

In acest număr: Bicefalie politică de Eugen Goga; Străbunul meșteșug, poezie de Volbură Poiană; O Enciclopedie a României și a poporulul român de Mihail Manoilescu; Capitulara domnului Radici de Alexandru Hodoș; Cafeneaua de Vintilă Russu-Șirianu; Turtucaia... de Al. Lascarov-Moldovanu; La răscruce de P. Nemoianu; Gazeta Rimată: Dualism de Habsburg Popescu; Insemnări: Validarea alegerii dela Reghin; Conducere și directivă; O doctrină aeriană; Prezident de contrabandă; Tinerețe târzie; Mărturisiri și insulte; Un consumator ingrat; Turneul lui Tănase; Notițe bibliografice, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ No. 16

Un exemplar 10 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Bicefalie politică

În panorama vieții noastre politice s'a ivit săptămâna trecută un nou monstru. Pe grumazii partidului național, ca prin minune, fără niciun congres după cum ni se promitea, așa din senin ne-am trezit că s'au lipit două capete deodată. Dl Nicolae Iorga, surprinzător și întempestiv cum e totdeauna, într'o bună dimineață, cu dela sine firman, s'a proclamat șef al partidului, binevoind în aceeaș vreme să-l „ia alături“ și pe dl Iuliu Maniu. Fostul singur-șef al fostului partid național a înghițit în sec, a dat din cap cu amărăciune, și a primit teribila soluție, neputând să facă altceva, dat fiind temperamentul d-sale binecunoscut.

Partidul național are deci doi șefi în aceeaș vreme.

Până acum, la panoramă, eram obicinuși să vedem doar vițeii cu două capete. Acum avem și partide cu două capete. Întâmplarea aceasta, firește că se poate întrebuița ca subiect de glumă. Nici nu mă îndoiesc, că revistele umoristice își vor scoate din ea, ca dintr'o fântână veselă, toate gimbușlucurile de ocazie, spre mai marea petrecanie a bunilor cetitori. E și de răs, n'avem ce zice. Un conglomerat de elemente dispartate, cum e partidul național, o oaste de strânsură atât de pestriță, numai de această dualitate în șefie mai avea nevoie, pentru a se discredita complet în fața lumii serioase.

Doi șefi? De ce nu? Dar pentruce nu patru?

Realitatea e, că partidul național e alcătuit din patru elemente de bază. Primul e vechiul așa zis partid național, care se închina dlui Iuliu Maniu. Al doilea e clientela răposatului Tache Ionescu, plus unii dintre urmașii lui Nicolae Filipescu. Al treilea e dl Nicolae Iorga și al patrulea dl Constantin Argetoyanu. Nici un crez politic special nu i-a unit pe toți aceștia într'o singură tabără. Nici o lozincă comună nu i-a adunat din bătaia celor patru vânturi. Regionaliști și

centraliști înverșunați, democrați avansați și reacționari înveterați, oameni de omenie câți vor fi și speculanți urâcioși, toți și-au dat mâna călăuziți de o singură țintă: — *puterea*. Altă trăsătură comună nu au avut. Numai această aventură i-a putut prida de pe unde îi condamnase viața noastră publică să se înfunde.

Atâta vreme cât au bătut marginile singuratici, ducând luptă de guerillă, cum s'ar zice pe partea proprie, treburile le-au mers cu mai multă ușurință. Fiecare grupare în parte își avea conquistadorul recunoscut, care nu putea fi contestat de nimeni. Astăzi situațiunea e însă mai grea. Inmulțindu-se, trebuiau să se organizeze, cel puțin de ochii lumii, pentru a da impresia unei armate serioase, care inspire respect. Trebuia proclamat un împărat, și trebuia dată o Constituție.

Într'un stat civilizat, actul acesta se petrece după anumite norme bine stabilite, care garantează soliditatea lui. La partidul național, printr'o înțelegere tainică, de teama scandalului probabil, sau printr'o revoluție de palat, dl Nicolae Iorga, ca un bazileu din istoria bizantină pe care o cunoaște, fără să convoace pe strategii mai mici sau mai mari, a întins mâna după coroană și și-a înfipt-o pe cap. A avut grija să-l asocieze la guvernare și pe dl Iuliu Maniu, l'a luat alături după cum zice d-sa, pentru a putea trece peste primele greutăți, — dar ce se va întâmpla mâine?

Cum spuneam, partidul național are patru feliuri de oameni în rândurile lui. Dl Constantin Argetoyanu, care imediat după ce s'a îndeplinit formalitatea proclamării șefilor ține foarte mult să se scrie la gazeta dsa *Cuvântul*, că dsa este adevăratul „autor“ al fuziunii, dsa ce se va face? Și ce va deveni dl Grigore N. Filipescu, animatorul de până ieri al partidului național? Nu ar fi bine oare, ca și dnealor să se proclame șefi? Să fie încalte patru. Tot e mai bine decât doi.

Să fie patru, sau să fie șase. Nouă, la urma urmelor, ne e indiferent. Acești șefi vor prezenta ei însă vr'un program, în temeiul căruia să poată țara să stea de vorbă cu ei? Afară de binecunoscutul program al venirii la guvern, pe ce ideologie se întemeiază dnii Iorga-Maniu în frăția lor politică? Dl Nicolae Iorga, la clubul partidului, impresionist cum e, s'a speriat de prezența dlui Mihail Cantacuzino și de chipurile bătrânilor boieri de pe pereți, și a mărturisit idei vechi de-ale dsaale, cari, așa cum le înțelegem noi, par a fi mai mult decât conservatoare. Dl Iuliu Maniu, în schimb, prin scrisoarea ce-i adresează dlui Nicolae Iorga, după ce acesta s'a autoproclamat șef, repetă uzatele sale fraze democratice. Aceste cuvinte de ocazie, de sigur că înseamnă nimic. Dar, aceea ce se chiamă partid național, organizația care își strigă prin gazete existența, are vr'o precizie în suflet? Are vr'o coeziune pe temei de ideal politic?

Și mai e apoi o problemă destul de gravă. Noi îl cunoaștem bine și pe dl Nicolae Iorga și îl știm cu amănunțimi și pe dl Iuliu Maniu. Imprecherea lor se întemeiază pe rezerve mentale, care își vor face drum în clipa când ei vor crede de cuviință. Ne dăm bine seama de constanța și seriozitatea politică a celui dintâi și de persistența dosnică

a celui de al doilea. Nu cumva dualismul lor e menit să ducă la o reînviere a regionalismului acut? Nu cumva dl Nicolae Iorga, de dragul unor chimere și mărimi deșarte, va lăsa frâu liber reconstituirii ardelenismului vaidesc? Dl Nicolae Iorga e în stare. Ca să-și păstreze biata șefie atât de greu câștigată, e capabil să renunțe politicește la Ardeal, căci noi ne aducem aminte de zilele Federației, când dsa găsea accente de entuziasm pentru ideile regionaliste. Iar dl Iuliu Maniu, după cât îl cunoaștem, are fariseismul necesar pentru a putea suporta calamitatea momentului, ca mai târziu să se retrânșeze după cine știe ce nouă formă a unui Consiliu dirigent oarecare. Altfel ce rost ar avea această relativ ușoară conciliere alor două ambițiuni surde?

Întrebarea aceasta trebuie să ne-o punem, cu tot elementul de comedie pe care ni-l oferă spectacolul de ultima oră al noului partid național. Nimănui nu-i trece prin cap, că acest partid, cu această compoziție, să poată ajunge vr'odată în situațiunea de a lua frânele țării în mână. Primejdia imprecizunii lui trebuie însă semnalată, căci ridicolul poate să omoare un om ori organizație politică, dar el poate omori și o țară, atunci când nu e descoperit la vreme.

Partidul național era fără cap mai înainte. Noua sa structură nu i-a putut da un cap nici de data aceasta, căci chefalia unui partid se razimă pe o anume gândire. Astăzi partidul național e bicefal. În politică însă, bicefalia tot acefalie rămâne.

EUGEN GOGA

Străbunul meșteșug

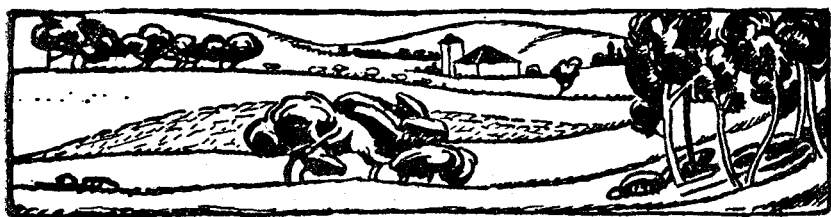
Am auzit tocând la mine 'n sat
Vestind pe-adoua zi o sărbătoare...
Bătea 'n aceeaș toacă, unde-am învățat
Alături de credința 'ntăritoare,
Să bat cu vechi ciocane mici de lemn...

Azi parcă văd pe tata lângă mine,
Cu voie bună dându-mi cald îndemn:
— „Așa să ții ciocanele, vezi bine,
„Întâi să bați de douăori cu ele,
„Apoi cu unul rar să dai în toacă
„Atâta cât te simți că ostenești.
„Pe urmă saltă 'n svonuri mărunțele
„Din ce în ce mai pline să se facă,
„Să-ți pară sbor de aripi îngerești,
„Să-ți tremuri pumnii strânși, cu 'ndemănare,
„Să crezi că pică grindina pe casă,
„Să-ți pară glas de apă furtunoasă
„Sub fulgere de lemn tocănitore“...

Așa-mi spunea pe vremuri tatăl meu,
Suit în turn cu gândul să mă 'nvețe
Străbunul meșteșug, — să toc și eu...

Și tare-i mult de-atunci, din tinerețe...

VOLBURĂ POIANĂ

O Enciclopedie a României și a poporului român

Este o constatare banală aceea, că astăzi nu ne dăm seamă de epoca istorică pe care o trăim și de interesul cu care posteritatea se va îndrepta către epoca noastră, căutând să o cerceteze în toate amănunțele ei. Anii pe care îi trăim reprezintă un punct de plecare în evoluția poporului român, care niciodată nu ar putea fi îndeajuns fixat pentru generațiile care vor veni. Tot ceea ce constituie astăzi structura României noi va fi mai târziu nespus de interesant pentru cei cari vor voi să măsoare distanța pe care au parcurs-o țara și poporul nostru pe diferitele tărâmurii ale evoluției lor.

Sociologii vor fi fericiți să găsească o documentare desăvârșită asupra vremii noastre, documentare care să epuizeze toate datele științifice asupra legăturilor sociale din anii constituirii României noi.

Economiștii vor găsi un interes deosebit să cerceteze aspectele stărilor economice din zilele noastre, pentru a urmări dealungul anilor evoluția tuturor factorilor economici și a tuturor puterilor și energiilor materiale ale țării.

Criticii literari și cercetătorii culturii noastre în general se vor îndrepta spre epoca noastră, căutând să reconstitue fizionomia ei particulară, curente cele mai caracteristice și figurile cele mai însemnate care au ilustrat-o.

Oamenii de știință vor urmări cu interes stadiul de dezvoltare a tuturor ramurilor științei la începutul României noi.

Cei cari vor vrea să studieze evoluția spiritului nostru național privit prin prisma artei sau a religiei se vor întoarce totdeauna cu o mișcată atenție către această clipă hotărâtoare și unică din evoluția neamului, pe care o înseamnă cele dintâi zile ale României întregite.

Oricum ar privi viitorimea îndărăt spre vremea noastră, ea va cere documentație bogată, informațiuni sigure și caracterizări precise asupra tuturor faptelor, instituțiilor, ideilor și oamenilor din vremea noastră. A lăsa dar să treacă clipele prețioase pe care le trăim, fără a

strânge în mil de documente aceste științe și date, menite să fixeze stadiul exact al dezvoltării noastre naționale, sociale și culturale, ar fi una din cele mai mari greșeli cu care generația noastră și-ar putea încălca conștiința.

Este dela sine înțeles, că orice documentare contemporană e menită să fie supusă criticei și interpretărilor istoricilor viitori, dar aceasta nu înseamnă, că faptele de astăzi nu trebuiesc adunate, sistematizate și clasificate pentru uzul viitorimei, care va ști să-și facă la vreme aprecierile ei. Și de altfel, dacă într-o lucrare vastă de documentare asupra vremii noastre s'ar vedea și concepțiile noastre trecătoare sau eronate, dacă s'ar reflecta și curente de idei greșite, nu ar fi oare aceasta o fixare și mai exactă a epocii pentru cercetătorii viitori?

Această nevoie esențială și organică a neamului nostru ar putea fi împlinită cu toată amploarea numai pe calea unei Enciclopedii asupra României și a neamului românesc.

Această enciclopedie ar trebui să cuprindă tot ceea ce până în vremea noastră s'a cunoscut și se cunoaște despre țara noastră, despre neamul nostru și toate manifestările lui din toate timpurile.

Nu ar fi vorba numai de a se prinde și a se fixa toate trăsăturile caracteristice ale vremii noastre — și de altfel o asemenea separație nici nu ar fi cu putință — ci de a fixa într'un complex ordonat tot ceea ce știm până astăzi despre țara și poporul românesc.

Această operă nu ar fi o lucrare de geografie, nici de etnografie și nici de istorie; ea ar fi în adevăratul înțeles o enciclopedie care ar rezuma în forma rezumării alfabetică toată știința despre oameni și fapte, care caracterizează țara și poporul nostru. De la un capăt la celălalt al acestei imense lucrări, ar trebui păstrat drept criteriu, care ar împiedica orice rătăcire în interpretări, numai datele și informațiile *specifice României*.

Astfel de pildă, capitolul privitor la matematici — unul din cele mai universale pe care le putem lua ca exemplu — ar cuprinde în Enciclopedia românească numai expunerea contribuțiilor originale, pe care matematicianii români le-au adus acestei științe, precum și expunerea istorică a dezvoltării matematicii în țările locuite de români.

Trebuie să mărturisim, că o enciclopedie astfel concepută nu ar semăna cu cele obișnuite. Ea nu ar fi nici o colecție universală a cunoștințelor omenești, cum este „La Grande Encyclopedie“, nici un dicționar al unei ramuri din știința universală, care ar înfățișa în ansamblul lor toate cunoștințele care țin de ea. Ci ar fi *universală* prin caracterul universal al domeniilor de știință pe care le îmbrățișează, și ar fi *particulară* prin localizarea în spațiu și în istorie asupra țării și asupra poporului românesc.

Ea ar trebui să reprezinte până la epuizare toate cunoștințele pe care le stăpânim astăzi, în limitele sferei definite mai sus.

* * *

Ne-am arătat până acum preocupați mai ales de rolul pe care l-ar juca pentru vremurile ce vin un asemenea monument cultural.

Este mult mai ușor de înțeles valoarea practică imediată a unei asemenea documentări. Ea ar ține loc de o întreagă bibliotecă pentru oamenii culți în România. Ea ar constitui cea mai frumoasă operă de propagandă în fața străinătății, care ar găsi în ea oricând, tot ceea ce poate să o intereseze despre țara noastră, prezentat în forma onestă și perfect obiectivă a unei lucrări de știință.

Ea ar constitui pentru străini, pentru minoritățile conlocuitoare, și chiar pentru noi înșine, o revelație asupra patrimoniului nostru de cultură, care ne-ar ridica și în ochii altora și în ochii noștri proprii.

O asemenea lucrare de expunere complectă și de sinteză a unei epoci joacă în viața unui popor acelaș rol reconfortant și dătător de încredere și de speranță, pe care îl au câteodată marile expoziții, cum erau cele din Franța secolului al XIX-lea, expoziții în care se strângea laolaltă într'o formă impresionantă reprezentarea simbolică a puterilor intelectuale și morale ale unui întreg popor la o vreme dată.

* * *

Realizarea Enciclopediei românești nu este însă numai o chestiune de program ci, mai ales una *de mijloace*.

O asemenea lucrare cere colaborarea întregii intelectualități românești. Ea cere utilizarea fiecărui specialist care poate da o contribuție. Am zis: *fiecărui* specialist, pentru că în concepția noastră Enciclopedia nu poate fi un monopol al câtorva; ea nu trebuie să fie un monopol, și nici nu poate fi, întrucât pentru a o realiza în scurtă vreme nu ar ajunge puterile omenești numai a câtorva specialiști, câte unul de fiecare specialitate.

Ar fi de pildă imposibil, ca toată partea istorică să fie încredințată unui singur istoric, ca toată partea geografică să fie încredințată unui singur geograf sau ca toată partea economică să fie încredințată unui singur economist. Fiind vorba de o lucrare care coboară până în cele mai mici amănunte, de o lucrare care epuizează sursele informațiilor asupra fiecăruia articol dat, este dela sine înțeles că va trebui să se recurgă la ajutorul tuturor aceluia care au ceva de adus pe câmpul cercetării și a muncii culturale.

Articolele, gradate după importanța lor, ar urma să fie încredințate intelectualilor de toată mâna, începând cu savanții noștri recunoscuți și terminând cu învățătorii, care ar putea da excelente notițe monografice asupra comunelor și instituțiilor religioase sau culturale locale. Evident, că colaborarea la o asemenea lucrare, care cere atât timp și atâtea sacrificii din partea intelectualilor, nu poate fi operă de filantropie. În alte vremuri, poate s'ar fi putut face un concurs benevol din partea intelectualilor, și s'ar fi putut face un apel la sentimentul patriotic al celor meniți să-și dea contribuția lor. Dar altă dată profesorii și intelectualii de toate gradele erau plătiți după munca lor, sau aproape după munca lor de către stat, și atunci țara ar fi

avut dreptul moral să le ceară un sacrificiu în legătură cu știința lor. Astăzi profesorii și toți ceilalți intelectuali duc o viață nenorocită, sbătându-se între nevoile materiale, care nu le mai dau libertate de a lucra în afară de obligațiile stricte ale profesiunii.

Astăzi, fiecare intelectual își multiplică ocupațiile până la istovire, pentru a putea adăuga ceva la venitul său obișnuit. Iată de ce, într-o vreme în care salariul maxim al unui intelectual din serviciul statului este de 250 lei aur, iar salariul învățătorului de sat este de 30 lei aur, nu este cazul de a se clădi o operă așa de mare pe concursuri benevole!

Prima condiție de realizare și de succes a Enciclopediei este deci ca orice colaborare să fie plătită.

Nu ne facem iluzii asupra a ceea ce ar însemna, sub raportul financiar, aplicarea acestui principiu. Enciclopedia va costa zeci de milioane. Dacă am socoti, de exemplu, că Enciclopedia noastră ar cuprinde 10,000 de pagini de formatul celor din „La Grande Encyclopedie”, și dacă fiecare pagină ar costa în medie 6,000 lei, din care 4,000 lei ca remunerație a colaborării și 2,000 lei cheltuieli de regie, atunci ne-am ridica abia la suma de 60 milioane de lei.

Dacă imprimarea ar costa — socotită în mod cu totul aproximativ — 20 milioane lei, costul întregii lucrări s’ar ridica la maximum 80 milioane lei. Cum această lucrare s’ar executa în vreo patru ani, ar fi nevoie de un sacrificiu cam de 20 milioane lei anual.

Cine să facă acest sacrificiu?

Orice alt răspuns decât acela care ar da această sarcină *statului*, s’ar sprijini pe iluzii zadarnice. Este evident, că nici o instituție privată, nici chiar Academia Română nu ar fi în stare să contribuie, nici măcar în parte, la susținerea materială a unei asemenea opere. Că statul este dator să facă acest lucru, că această lucrare, care vrea să reprezinte *inventarul forțelor materiale și morale ale poporului nostru într-o clipă de deosebit interes istoric* intră în datoriile statului, nu mai încapе îndoială.

La urma urmei nu trebuie să ne speriem de această sumă. Când înainte de război se cheltuiau milioane de lei aur pentru palaturi de prefectură în orașe obscure de provincie, ce ar însemna ca noua Românie să sacrifice două milioane lei aur pentru un monument cultural cum va fi Enciclopedia?

* * *

Capitolul cel mai greu din realizarea Enciclopediei îl reprezintă nu atât aflarea colaboratorilor și procurarea mijloacelor materiale, cât *organizarea lucrării*.

Această organizare cere o experiență pe care nimeni dela noi nu o posedă. Ea cere un mare spirit animator, care să nu lase un singur moment să lăncezească lucrarea (după exemplul, de almintreilea ilustru, al dicționarului Academiei!) și cere mai ales alcătuirea unui mecanism perfect organizat pentru adunarea articolelor, rectificarea, controlul lor și execuția tehnică a lucrării. Enciclopedia nu

poate fi încredințată direcțiunei unei persoane, sau chiar unei comisiuni compuse din oameni excesiv de ocupați, cum sunt toți intelectualii noștri. Ea va trebui să constituie, pentru un mănunchi de oameni cel puțin, o ocupație *exclusivă*, în vremea celor patru ani în care i se va pregăti apariția.

Evident însă, că pe lângă acești factori permanenți, controlul și direcția lucrării în diferitele specialități va trebui încredințată unor comisiuni, din care să facă parte toate valorile recunoscute ale domeniului respectiv. Aceste comisiuni ar avea conducerea superioară în fiecare domeniu, și evident că membrii lor nu ar mai fi ținuți la obligația de a-și limita ocupațiile numai la elaborarea Enciclopediei.

În sfârșit este dela sine înțeles, că Enciclopedia va trebui să aibă o organizație permanentă proprie, cu birouri și cu funcționari numeroși, ceea ce justifică prevederile noastre, relativ cam largi, la costul muncii intelectuale socotită de fiecare pagină, întrucât numai cheltuielile centrale de regie s'ar putea ridica pentru cei patru ani aproximativ la 20 milioane lei.

Mai rămâne o ultimă chestiune de organizare, care este și cea mai importantă: cui trebuie încredințată răspunderea acestei lucrări? Evident, că o organizație pur etatistă ar avea desavantaje mari. Enciclopedia nu poate suferi schimbări în direcția și în spiritul ei prin schimbările de persoane, pe care ar vrea să le impună la un moment dat diferitele guverne care s'ar succeda la cârma țării.

Trebuie dar găsită o formulă de autonomie a organului de elaborare a Enciclopediei, și această formulă nu s'ar putea afla mai fericit decât dacă această mare lucrare s'ar pune sub direcția efectivă a câtorva instituții culturale cu un prestigiu recunoscut, în primul rând Academia Română și Institutul Social Românesc, la care s'ar adăuga toate societățile de științe ca Societatea de Geografie, Societatea Română de Științe, Asociația Economistilor, Societatea Politehnică, Societatea Română de Filosofie, societățile științifice, medicale, și poate și altele.

* * *

Ne-am coborât în concret, am cercetat toți factorii de care atârână apariția Enciclopediei românești, am mers chiar până la a ne luneca privirile asupra ideilor de organizare; ne-a mai rămas să găsim un singur lucru, și acesta se pare că nu este cel mai ușor: Să aflăm guvernul românesc, care în aceste vremuri de materialism și de indiferență pentru cultură va avea gândul liber, ca să-l poată îndrepta și spre o asemenea idee.

Dar, dacă va avea gândul, va avea el și largimea de vederi necesară, pentru ca o asemenea lucrare să se poate face cu toată amploarea pe care o merită, fără a fi strivită și micșorată de meschinării materiale sau de meschinării politice?

La această întrebare numai viitorul ne va putea răspunde.

MIHAIL MANOILESCU

Capitularea domnului Radici...

Rezistența croată se apropie de firescul ei sfârșit.

După ce a cetit în Scupștină cunoscuta declarație de loialitate în numele partidului țărănesc, recunoscând unitatea politică a Jugoslaviei și renunțând la orice năzuință republicană, dl Pavel Radici, noul conducător al mișcării autonomiste din Croația, a fost primit în audiență de regele Alexandru, îndeplinind astfel cel dintâi gest al împăcării cu cârmuirea din Belgrad. Zagrebul capitulează... Dl Pavel Radici nu este altcineva decât nepotul întemnițatului Ștefan Radici, — pentrucă fiecare frământare provincială își are unchi și nepoții săi; — deci, recenta schimbare de atitudine, mărturisită la lumina zilei, nu poate să fie ecoul fără răsunet al unei acțiuni personale, ci mai degrabă fructul îndelung pârduit al unei stări de spirit generale. Năzuințele bine precizate de existență independentă ale Croației catolice s'au văzut nevoite să se închine, nu dinaintea supremației supărătoare a Serbiei vechi, ortodoxe, nici dinaintea politicii centralizatoare a radicalului Pasici, ci în fața marilor porunci ale istoriei, care determină pe de-asupra voinței unei generații evoluția seculară a oricărei națiuni.

Privind evenimentele din Regatul vecin prin prisma acestor adevăruri, mai puternice decât noi înși-ne, desfășurarea lor ne apare plină de învățăminte.

* * *

Toate țările din Europa centrală, clădite pe ruinele putredului imperiu al Habsburgilor, au trecut, și câteva din ele mai trec încă, printr'o serioasă criză de consolidare politică a nouilor lor granițe. Austro-Ungaria a reprezentat, câteva secole de-arândul, cel mai absurd conglomerat de neamuri, cârmuit de cel mai neînțelegător despotism din câte s'au instalat vreodată în cuprinsul acestui continent. Pretu-

tindenți, în toate ungherele vastei împărății, fierbea fermentul de dezagregare și se sbăteau să scape din strânsoarea inerției forțele centrifugale ale revendicărilor naționale. E aproape de neînțeles, cum o biată organizație biurocratică, așa de brutală și așa de mioapă tot odată, a putut să oprească pe loc, atât amar de vreme, o asemenea deslănțuire de îngrijitoare fenomene vulcanice. Explicația n'o putem găsi în altă parte, decât în împrejurările de politică externă, care nu numai că au favorizat existența monstruoasei Monarhii, dar au impus-o chiar cu forța ca o condiție esențială a mult lăudatului și foarte șubredului „echilibru european,” — astăzi răsturnat cu susul în jos. Se mersese atât de departe pe această pantă a paradoxului, încât cancelarii teuțoni ajunseseră să spună despre Austro-Ungaria ceea ce afirmase odinioară filozoful german despre universala ființă a lui Dumnezeu: „dacă n'ar exista, ar trebui inventată . . .”

Nu ne mai interesează astăzi pe ce temeuri Austro-Ungaria a trăit, dar duhul ei a înveninat ani de-arândul caracterul național al diferitelor popoare supuse ei. Conviețuirea aceasta silnică a lăsat urme; injustele hotare au crestat tăieturi în carne vie, oprind libera circulație a sângelui în organismul unor popoare rupte în două; trecutul a creiat deosebiri tot mai colțuroase între fiii aceluiaș neam, risipiți sub stăpâniri diferite. Cu moștenirea aceasta sufletească, rod al unor condiții speciale de trai, a intrat și Croația în alcătuirea de stat a Iugoslaviei.

Urmând să împărtășească de acum o soartă comună cu frații lor din vechea Serbie, croații, foști cetățeni ai unei mari puteri occidentale, aduceau cu ei fără să-și dea seama o bună parte din disprețul Vienei pentru balcanicii dela Belgrad, al căror greu sacrificiu de sânge pentru încheierea unității politice a slavilor de sud nu trăgea prea mult în culpăna sentimentală a conducătorilor din Agramul de altădată. Mai vârtos decât animozitățile confesionale, dincolo chiar de anumite veleități de superioritate culturală, se ridica între cele două provincii amintirea înșelătoare a unor vestigii de neatârnare a Croației, dreptul ei anemic de a avea o Dietă administrativă și un Ban de carnaval . . . Nici astăzi, unii din frunțașii politicei croate nu se dumiresc și nu vor să accepte odată cu capul, ca Croația să nu se bucure în cadrele statului iugoslav nici măcar de atâta autonomie, câtă i se asigurase înăuntrul Austro-Ungariei! . . . Ei uită, desigur, că toate acele garanții de liberă dezvoltare, pe care le dorise poporul croat în marginile unui stat poliglot, a cărui conducere era în necontenită dușmănie cu proprii săi supuși, nu-și mai găseau rostul lor istoric la sânul patriei adevărate, unde toți sorții pentru ziua de mâine, măriri ori dezastru, se amestecau acum laolaltă în aceeaș apă curgătoare a vremii.

* * *

Domnul Ștefan Radici a fost cel dintâi care n'a priceput această nouă stare de lucruri. Și s'a arătat cel mai dârș. Punându-se cu o îndărătnicie de neînțeles de-a curmezișul unei închegări unitare a

țarei sale, răsvrătitul șef dela Zagreb s'a văzut aruncat în scurtă vreme pe povârnișul abrupt al aventurii. Cum s'ar putea numi altfel rătăcirile sale din ultimii trei ani? Fuga sa, de două ori repetată, în străinătate; plângerile sale de minoritar persecutat pe lângă guvernul din Londra; apelurile sale desnădăjduite la opinia publică apuseană; încercarea sa de a aduna la Viena un congres al naționalităților din fosta Austro-Ungarie; furia sa antidinastică; cochetăria sa cu cocardele roșii dela Moscova; și în cele din urmă complicitatea sa dovedită cu Internaționala a Treia a tovarășului Zinoviev, care are cu revendicările particularismului croat cam tot atâtea legături câte întreține dl Ștefan Radici însuș cu planeta Marte...

Nu se putea ca această rătăcire programatică să ducă spre biruință.

În ziarele așa zise democratice dela București, cași în anumite sfere politice din Ardeal, turburarea din Jugoslavia, știm bine, ațâța anumite poftă și ascuțea anumite arme împotriva unei idei scumpe tuturor românilor cu dragoste pentru țara lor. În diferite rânduri, și cu aluzii destul de transparente, amenințările republicanilor dela Zagreb erau trecute în delicate comentarii comparative, în vreme ce honigmanii de pe strada Sărindar, ori agârbiceni din presa partidului național, ne arătau tuturora, cu anumite subînțelesuri, ce ar putea să se întâmple, dacă, Doamne ferește, vijeliosul nostru Radici dela Bădăcini, ar porni-o, în frunte cu dl Csicsó Pop, pe urmele camaradului său de suferință din Croația.

* * *

Din fericire, situația României n'are cum să se asemene cu aceea a Jugoslaviei. Dintre toate națiunile rupte din mozaicul austro-maghiar, poporul românesc din Ardeal a așezat cele mai puține obstacole în calea consolidării sale politice în noul stat. Ideia unirii, încălzită în inima atâtor generații, a izbucnit ca o flacără orbitoare dela cele dintâi clipe ale eliberării noastre, și nicio umbră pizmașe n'a putut să întunece, de-atunci încoace, admirabila sa strălucire. Ne-a slujit, poate, și marele noroc de a nu fi avut ce regreta. Primejdia asupririi de ieri și-a arătat și partea ei cea bună. Noi n'am apucat să suspinăm după o Dietă a Transilvaniei și nici nu ne-am agățat de stema mincinoasă a cine știe cărui Ban, cu pajură ștearsă. Această Dietă n'a reușit să fie răposatul Consiliu dirigent, cu toate permisele sale, și acest Ban n'a ajuns să fie proclamat dl Iuliu Maniu, cu toată abținerea sa dela încoronarea regelui Ferdinand...

Ne-am aruncat, deci, în brațele patriei întregite, săraci, nedreptățiți și orfani. Cine a îndrăznit, într'adevăr, să spună fără să-i sângereze obrazul și fără să se palmuiască pe el însuș, vorba nesocotită și caraghioasă, că era „mai bine“ subț călcăiul de cismă a Ungariei de ieri? Dacă totuș s'au găsit câțiva, cari să maimuțărească lozince de împrumut cerând Ardealul numai pe seama ardelenilor și pomenind despre o eventuală revizuire a contractului de coabitatie dela Alba Iulia, spuma deșartă a acestor rățoiești de unul singur s'a spulberat fără urmă, în

atmosfera de imperioasă solidaritate națională, care continuă să ne învăluiească pe toți. Micul curent provincial, în albia căruia începuse să mijiească unele sclipiri antonomiste, s'a absorbit încetul cu încetul; Ardealul s'a încopciat pe deplin și pentru totdeauna în angrenajul politic al României întregite, și, dacă nu ne înșelăm, cel din urmă mohican al regionalismului a rămas d. Sever Dan din Mociu. Un adversar prea puțin interesant...

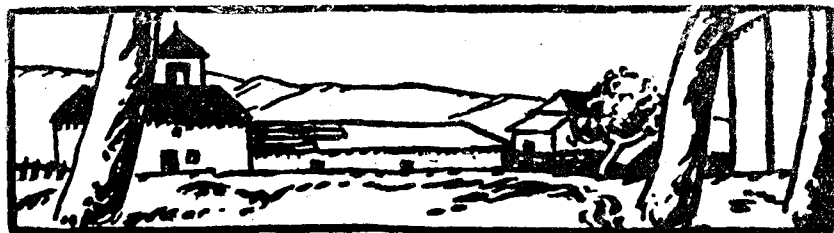
Principiul unității politice iese prin urmare pretutindeni biruitor. La noi procesul s'a petrecut fără sguduiri, dovedind o vitalitate națională fără egal; la vecinii noștri biruința vine mai greu. Capitulara domnului Radici înseamnă abia începutul sfârșitului; porunca istoriei e însă mai tare decât împotrivirea oamenilor.

Iar pe malul drept al Târnavei, d. Iuliu Maniu a capitulat mai demult . . .

ALEXANDRU HODOȘ

Cafeneaua

Scumpirea șvarțului (inclusiv surogatul lui) și a osebitelor băuturi clasice pe care le servește această patriotică instituție (cafeneaua) nu ne interesează deocamdată, nefiind animați de nici o preocupare economică sau edilitară.

Dar la aroma acestui șvarț și în aburul acelor osebite băuturi, ca la umbra propice a pivnițelor de distilării, trăește un anume ferment sufletesc și intelectual, care produce cu o ardoare cotidiană un soi de ciudat de ciuperce. Aceste ciuperce ne interesează, fiindcă ele se „vând” (?) gratuit, și au astfel precis garantată o rapidă răspândire intoxicatorie.

Clasificarea în specimene a acestei familii de ciuperce se face cu științifică precizie, după scara unor valori nutritive.

Tabloul ascendent al acestor valori-ciuperce, pe care le produce cafeneaua, ar fi deci următorul: *svon, cancan, rumoare* și *afirmație* (cu sprijin de probe.) Acestui tablou, în chip logic, îi corăspunde un tablou de rezultate a valorii nutritive (ergo: intoxicatorii) și anume: *curiozitate, haz, senzație* și *condamnare apriorică*, fără drept de apel (= mică crimă de jurisdicție populară).

Trecând acum, dela enunțul riguros formulat al acestei teoreme de geometrie socială la demonstrația ei practică, vom lămuri deplin rostul și personalitatea cafelei.

Pentru a înlătura dintru început orice echivoc, vom defini în felul nostru cafeneaua. Ea nu este (aci) o încăpere pătrată, lunguiață sau rotundă, cu mese, scaune și canapele, în care hodinesc blajini cetățeni și consumă cafele cu lapte sau lapte cu cafea, ci este un soi de ființă abstractă, mai exact o cucoană bucureșteană, cu toate atributele celei mai autentice provinciale.

Să precizăm: este cucoană, nu numai fiindcă s'a întâmplat să poarte în românește un nume feminin, ci pentrucă toată personalitatea sa psihică este feminină; este bucureșteană, fiindcă se naște și trăește în frumoasa noastră Capitală; însfârșit, este o ființă abstractă, pentrucă nu se vede, nu se pipăie, nu poartă rochie nici părul tuns, și totuș există, implacabil de precisă.

Cafeneaua e deci o ființă familiară și totuș ciudată. Aceste calități i le imprimă alcătuirea ei specifică. Cafeneaua este o ființă colectivă și totuș unică, plăsmuită din totalitatea unei anume părți, din mentalitatea și sentimentul fiecărui client în parte, client care hodonește la măsuțele de marmură ale oricărui local numit cafenea și consumă băuturi diverse.

Astfel, dumneata, eu, sau oricare din amicii noștri, odată confortabil așezați la o asemenea măsuță, auzind spre pildă că ministrul de Finanțe a fugit cu toi tezaurul țării în străinătate, simțim în noi declicul unei misterioase supape, care pune brusc un capac peste cursul normal al personalității noastre. Această normală a noastră personalitate, alcătuită din bun simț, judecată, bună creștere, etc. etc. ne-ar împinge să exclamăm: „fugi domnule, ești nebun!” Da, dar a intervenit misterioasa supapă. Adio tuturor acestor laudabile însușiri, căci o altă tainică porțiță s'a deschis în noi, care lasă să se scurgă o alte personalitate: *personalitatea cafenelească* (cafenie, cafegie ș. a. nu merg.) Odată această porțiță deschisă, simțim un val de curiozitate idioată, de puerilitate inconștientă, de stupidă răutate provincială, avidă de senzațional, lacomă de cleveteală, un val care ne învăluie irezistibil și ne face să răspundem nerodului svon: „a da, da, are dreptate, l'am văzut și eu eri la 5.45 pe ministrul de Finanțe, pe când se urca în wagon-lit cu tezaurul țării subțioară!”

Astfel, această parte din noi reacționând tâmp sub efectul aceluia ferment de care vorbiam, să alătură conform unei transcendente fatalități altor reacțiuni similare ale semenilor noștri, și alcătuiește cu hărnicie acea ființă abstractă: *cafeneaua*.

Cafeneaua posedă calități care o fac serios primejdioasă.

Cafeneaua fiind o ființă abstractă este intangibilă. Deci, poftim de o trage la răspundere pentru ceea ce clevetește...

— Domnule jude, dau în judecată cafeneaua pentru calomnie.

— Care cafenea.

— Nu știu.

— Numele, pronumele?

— ?

— Vrâsta?

— ?

— Profesiunea?

— Nu știu.

— Eși afară domnule, îți bați joc de justiție!

Și?... Nimic, e suficient.

Cafeneaua nefiind susceptibilă de control, e suverană.

În virtutea acestui atribut, puterea sa e discreționară. Ea surpă reputații, rade onorabilități, trânteste guvernele, schimbă forma de guvernământ, și, la urma urmelor, ea permite ori nu să existe Dumnezeu.

Fiindcă nu știe nimic, cafeneaua știe tot. Ea cunoaște cu precizie suma pe care ai delapidat-o dela bancă pentru a cumpăra chibrituri

la bucătărie; ea cunoaște locul de întâlnire unde l'ai încornorat pe regele Dahomey-ului, și așa mai departe.

În calitatea ei de mică femeiușcă provincială stabilită în Capitală, cafeneaua posedă minuscule mijloace perverse, cu care atinge de multe ori efecte mari.

Am văzut divorțuri determinate de cafea. Cunoaștem neuras-tenii create de cafea. Știm chiar două sinucideri întâmplare sub suveranul auspiciu al ciupercilor consumate fără voie din pepiniera cafenelei.

În toate acestea, partea cea mai interesantă e candoarea cu care, după cum ați văzut, creiăm cu toții acele ciuperci. Avem o singură scuză. Alunecăm fără a băga de seamă.

Pornim dela cea mai nevinovată distracție: o mică poveste la adresa unui ridicol personagiu. Ce mare lucru? Mai uităm de necazuri, râzând cinci minute. Dar această primă ciupercă exală imediat o aromă subtil otrăvitoare, care ne amețește încetîșor, și lunecăm dela palavra hazlie la cleveteală, dela cleveteală la bârfeală, pentru a cădea în cea mai scârboasă calomnie, adesea primejdioasă.

Așa e cafeneana. Disprețuiește suveran orice lucru de bine. Ea nu admite un sfert de cuvânt bun, căci acela e *constructiv*! Dumneaei este anarhică, nu cunoaște decât opera de *desagregare*. Poți să-ți dai ani de-a rândul trei sferturi din avere pentru binele obștesc. Ai refuzat azi un escroc, care ți-a oferit să-ți puie poza într'un calendar, vei fi declarat spoliator al norodului, ciocoiu, și mâine te pândește măciuca primului svon de efect.

Vreți o singură pildă, mai sugestivă ca toate demonstrațiile, despre forța cafenelei?

Controlați-vă memoria. Sunteți acasă, în liniștit cerc familial. E seară, lampa aruncă o lumină binevoitoare asupra celei care brodează pașnic un „tișlaifăr“, alături de fratele mai mic, care-și compune tema la franceză. Cineva citește o gazetă, alături altul fredonează la pian. Fum ușor de țigare, și cafea gospodărească...

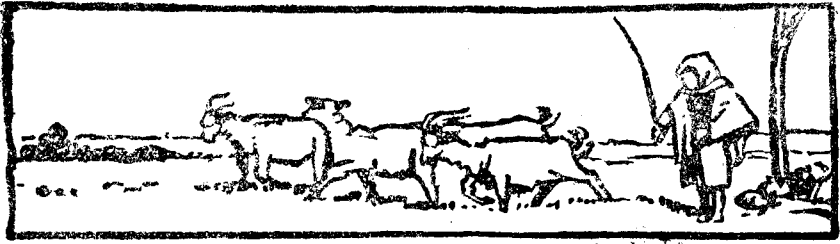
Sunteți deci în deplină pace, liberi de orice sugestie directă.

Brusc, unul exclamă ridicând ochii de pe gazetă: „i-auzi, că și Popescu ar fi amestecat în afacerea podurilor!“

De câte ori, în asemenea prilejuri, nu vi s'a întâmplat să repli-cați cu placidă siguranță, calm și prompt: „a da, este, știam mai de mult, a luat o sută de mii.“

Pe urmă (după ce v'a luat gura pe dinainte, cum se zice) vă întrebați un ceas: „știi, o sută de mii? Dar de unde dracu' știi?“ Și într'un târziu vă răspundeți neglijent: „a, da, dela *cafenea*...!“

VINTILĂ RUSSU ȘIRIANU

Turtucaia

Înainte în Transilvania, chinuit de gânduri grele. Trecusem Carpații de câteva zile, având în suflet un simțământ de umilință față de destinul nostru, dar și de melancolie pentru ciudățenia expediției noastre... Coborâram pe șerpuitoarele drumuri ardeleni, trecurăm prin sate frumoase și bogate, pășirăm peste părae argintii, ne minunarm de bogăția și farmecul ținutului. O simțire crudă însă ne întovărășea peste tot locul: părea că ne soarbe un gol, așa mergeam. Când vedeam prin sticla binoculului, pe drumurile depărtate, șirurile de pedestrași și de chesoane de-ale noastre, șerpuid ca în cine știe ce manevră de toamnă din fericita vreme a nepăsării noastre, și când știam că pe dreapta și pe stânga nu ne sprijinim pe nimic, acea simțire crudă ne sângera sufletul.

— „Unde mergem?... Unde mergem, fraților“?! Așa isbucni într'o seară, cu glas aspru de desnădejde, unul dintre camarazi. Ridică mâinile în sus, și, ca și când i-ar fi fost fulgerate, peste puțin și le abătu în jos, bătând cu ele aerul. Altul, mai nepăsător, îi răspunse simplu:

— „La război, dragă... Așa-i la război“!..

Stăteam între ei, și simțindu-mi capul prins în clește de foc, cercam să prind ceva din neînțelesul absurd al situației noastre.

Seara, soldatul meu de ordonanță mă întreba tainic:

— „... Și cât o să mergem așa, domnule locotenent“?..

Îi răspundeam, aproape răstit:

— „Și ce treabă ai?... Vom merge cât va fi poruncă“...

Soldatul lăsa capul în jos, și adăoga atât:

— „Zic și eu, ca prostu'... că“...

— „Ce „că“?“

Soldatul ofta și tăcea.

— „Spune, ce ai pe suflet“?..

— „Zic și eu, domnule locotenent, prea-i ușor... și asta nu-i a bine“...

Acuma tăceam eu. Acelaș presimțire clocea peste toți, și la cei cari îndrumau și la cei îndrumați.

Câteva zile poposirăm într'o mică stațiune de băi... Peste tot se putea vedea urma războiului. Uși sparte, scări defundate, geamuri sfărâmate, și pustiu... Eșeam dimineața sus, pe tăpșanul de unde se vedea toată țara Bârsei, făceam câteva exerciții de luptă, și ne reîn-
torceam la băi, ca și cum totul n'ar fi fost de cât o manevră de garni-
zoană, fără nici o urmare. Spre seară eșeau ofițerii pe promenadă, arătându-și celor câteva fetișcane din sat cismele de lac aduse în lăzile de campanie, se adunau apoi într'un salon al băilor, unde rămăsese un pian cu coadă, și cântau cu un deget vreun vals la modă sau „La arme“... Din vreme 'n vreme se auzea undeva, foarte departe, răbuf-
neală slabă de tunuri, care însă nu putea tulbura prea tare liniștea de moarte din suflete...

Luam atunci de braț pe un camarad de companie, și eșeam afară din sat, pe un drum umbros, de parcă ar fi fost drumurile noastre dintre vii, în Moldova... Nu vorbeam nimic, de teama gândurilor... Priveam soarele care se lăsa spre apus, încolo spre zarea goală, și simțeam cât de dureros este, să nu te poți scăpa în război de gânduri și de întrebări, unele mai îndărătnice decât altele.

— „Cât aș vrea, dragul meu, să nu mai cugătesc...“ spuneam prietenului, ținându-l de braț. Și adăogam:

— „Războiul este un fapt atât de copleșitor, în cât e o absurdă temeritate să-l poată cuprinde un biet cap și o biată inimă omenească...“

— „Dar dacă-i așa, — atunci de ce ne mai rămâne puțința cugetării și a simțirei?...“ îmi spunea camaradul, pornindu-și și el privirea spre zare.

— „Așa-i... Așa-i... Absurd: un fapt care te inghite, care-ți poruncește, la care iei parte cu întreaga ta ființă, — și totuși: îți lasă puțința să cugeți, să te îndcești, să suferi...“

— „Absurd, — absurd...“

Și mergeam afară din sat... Acolo era o vilă elvețiană, — așa cum se găseau pe la moșiile noastre: o retragere singuratică și pitorească a vreunui moșier sau a unui artist misantrop... O poartă verde la intrare, — cămăruță pentru portar, — vilă cu jaluzele la geamuri, — parc în jur, — în fund o clădire cu geamuri multe, ca o seră... Peste tot alei și copaci cu ramuri lăsate în jos... Ne oprirăm mirați.

— „A cui o fi așezarea aceasta?...“

La poartă ne întâmpină un bătrân localnic, care văzându-ne mirarea grăi:

— „Asta-i vilă românească...“

— „N'avea nici o grijă, bătrâne, — n'am venit să facem rău...“
Numai ne plimbăm pe aici...“

Intraram. Se vedea părăsirea peste tot locul. Jaluzelele verzi de la ferestre erau desbârnate din balamale, aleele năpădite de bălării, pomii mâncați de omizi, iarba crescută buiacă, geamurile de la clădirea din fund sparte toate...

Stăturăm pe-o bancă.

— „Vezi, dragul meu...“ și privirăm în jur...

Prietenul, dând din cap, rosti:

— „Aici, vara, venea stăpânul... Pe sub pomii aceștia își plimba tăcerea... Și tot pe aici se furișau melodiile pianului dinăuntru... iar tinerii, pe aici trebuie să-și fi spus șoapta lor de dragoste...”

— „Cine a stat aici, bătrâne?!...”

Bătrânul, un om temător și neîncrezător, își rosti repede vorbele, care se vedeau a fi învățate pe din afară, pentru musafirii nepoftiți ai vilei:

— „Casa aceasta a fost a lui Adjukievici, — pictorul regelui Carol și a reginei Elisabeta, — acum e a doctorului S., român din București... Păcat de Dumnezeu c'au asuprit-o așa...”

Ne scularăm și pătrunserăm în vilă. Ne stătu împotriva un vraf cât omul de cărți răvășite și sdrențuite: biblioteca pe jos... Mobilă împrăștiată, tablouri aruncate, sticlărie spartă, o canapea cu pielea jupuită, — și praf peste tot, — și tăcere... În adevăr: sparte și murdare se târau pe jos tablourile mari în ulei ale foștilor noștri suverani... Privirăm chipul calm al regelui și fața surzătoare a reginei...

Pe urmă intrarăm în clădirea din fund, cu geamurile sparte: era o singură încăpere, atelierul de vară al pictorului... Pe jos mormane de clișee fotografice sparte în mii de fărâme, pânze pictate sfâșiate, un jilț fără două picioare, culori scurse pe jos și pe pereți, și iar praf și tăcere...

Când am eșit, seara se lăsa peste parcul neîngrijit. Pășeam tăcuți, iar după noi mergea cu capul în jos, paznicul... La băi se auzea fanfara care cânta „La arme...” Și nu știu de ce, părăsind vila, avui un simțământ de zădărnicie, care-mi fulgeră toată ființa: îmi adusei aminte din nou îndoiala mare care mă mistuia.

Mă uitai spre prieten, și fără să vreau îl întrebai:

— „Ce crezi? — ce va fi?...”

Prietenul ridică greu ochii spre mine, și respiră adânc:

— „Nici nu vreau să mă mai gândesc...”

Nu-l lăsa:

— „Ai văzut comunicatul de azi?!...”

Prietenul îmi răspunse un „da” din cap.

— „Dacă l'ai văzut, — pricepi ce-i acolo...”

— „Unde?...”

— „Unde?!... La Turtucaia...”

Ca revoltat, prietenul isbucni:

— „Nu se poate, — nu se poate...”

— „Așa zic și eu, dar dacă...”

— „Nu se poate...”

— „Și marșul acesta în Ardeal se poate, — aceasta însemnează că se pot toate...”

Când am intrat la băi, noaptea era deplină. Dinspre cazino se auzea cântecul cu degetul la pian a vreunui camarad care n'avea ce face. Soldații moșmoleau prin odăi, fumau și tăceau, — în depărtare abia se auzea o bubuială înfundată, de parcă ar fi bătut cineva în pământ cu un mai năpraznic.

A doua zi, o veste fulgeră îndoiala noastră...

Eşisem cu prietenul meu, la marginea satului, dintr'o nevoie de a scăpa la larg, să vedem zarea, să aşteptăm — poate — vreo lămurire, adusă de cineştie ce camarad... Trecea dinspre Braşov, trap mărunţ, un călăreţ cunoscut, — îl întrebam din goană :

— „Ce se mai aude?!...“

Un „nimic“ luat de vânt era tot răspunsul... Altul ne asigură că „e minunat de bine : avansăm până la Mureş fără lupte, şi ne aşezăm acolo pentru iernat...“

Spunându-ne acestea, camaradul surâdea fericit...

În seara aceea văzurăm pe şosea trăsurica cu pânză a colonelului R. Când ne văzu, recunoscându-mă, opri. De pe chipul lui puteam ceti o mare nefericire.

Zisei :

— „Ce este, tată colonelule?!...“

Colonelul vru să-şi schimbe faţa, dar simţi el însuşi că nu poate...

— „Nu-i nimic, mânăzule dragă...“

Aşa ne spuneam noi din vremea păcii : eu „tată colonelule“, iar el „mânăzule dragă“...

Scoborî, dete ordia vizitiului să ducă trăsurica la băi, şi rămase cu noi.

Urmă, fără să-l mai întrebăm noi

— „Ce să fie?... Turtucaia...“

Un fior de ghiaţă, topit aproape pe dată în unul de foc, mi se prelinse de sub ceafă până în călcăe.

Cu glas sugrumat, întrebai :

— „A căzut Turtucaia?!...“

Tata colonelul rosti greu :

— „Da, a căzut...“

— „Dar oştirea?...“

— „Care oştire?...“

— „Dela Turtucaia...“

Colonelul tăcù.

Zic :

— „Prin urmare : în Dunăre?!...“

Colonelul iar tăcù.

Eu repetai, apăsând :

— „Prin urmare oştirea dela Turtucaia, în Dunăre?!...“

Nu mai aveam nimic să ne spunem : în tăcere făcurăm drumul până la băi, cutropiţi de-o simţire grea şi înăbuşitoare...

Tata colonelul, după un răstimp, vru să ne dovedească nu ştiu ce strategie în stil mare, — totul fu zădarnic sufletul fu zdrobit pândă la fund...

* * *

Când noaptea căzù, plecai singur din tabără, şi fără vrere mă îndrumai spre vila devastată... Bătui ; bătrânul deschise. Luna plină

lumină palid peste vilă și peste alei. Spusei bătrânului, că vreau să stau un ceas de odihnă în parc. Nu zise nimic.

Stătui atunci pe bancă, și fără gând privii rătăcirile din jur... Nu simțeam decât un gol neînțeles în toată ființa mea... Jos, la piciorul băncii, o carte răslețită stătea uitată... Mă plecai, și în tăcere o pusei în buzunar... Bătrânul vru să zică ceva, dar văzând că nu-i răspund, mă lăsă în pustiul alb de lună... Voiam să cuget, dar un singur cuvânt pusese o stăpânire pe mine: *Turtucaia*... Și deodată, ca într'un basm, văzui în lumea din gând o apă mare, umflată ca o fiară din Apocalips, înghițând mii de oameni, cari ridică spre cer mâinile rugătoare și neputincioase...

Acolo, la un ceas adânc din noapte, mă găsi prietenul meu îngrijat.

— „Ce faci?...“ și glasul lui era tulburat.

— „Nu fac nimic, — privesc luna și cuget la cei morți“...

Și fără știre, scosei din buzunar cartea găsită și i-o arătai:

— „Iată: am găsit o carte“.

Prietenul mă privi ciudat...

Deschisei atunci cartea, și pe prima ei pagină, la lumina lunei scrisei: „*Azi, în a treisprezecea zi de război, a căzut Turtucaia și ostașii s'au înecat în Dunăre*“.

Nu-l lăsai pe prieten să vorbească:

„...Ca să ne aducem aminte fie noi, fie copiii noștri, când vom deschide această carte...“

În parcul părăsit nu mișca nimic, ci numai lumina lunei se furișă ca o nălucă nepăsătoare durerii din noi, dealungul aleelor năpădite de bălării...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

La răscruce

Elementul românesc din Transilvania, în nici o altă direcție nu întâmpină atâtea dificultăți pe drumul propășirii sale, ca în domeniul unde de jumătate de deceniu s'au făcut cele mai multe încercări de românizare: în câmpul producției intelectuale. Aci este, pe de o parte, punctul critic înprejurul căruia se învârtește toată greutatea consolidării naționale, și pe de altă parte tot aci este răscrucea sufletească a românilor ardeleni; și una și alta de o capitală importanță. Lucrurile au ajuns în o așa fază de acuitate, încât ele ar trebui să ocupe primul loc pe scara frământărilor noastre obștești.

Prin croirea noilor hotare, în păturile noastre sociale a intervenit o radicală schimbare de roluri și de atribuțiuni, pe care nu le putem ignora fără serioasa primejdie a însăși stăpânirii naționale. Până la războiul mondial sarcina conservării noastre etnice, — aproape singura noastră năzuință — cădea cu toată greutatea ei asupra satelor. Pe acest stâlp puternic, unic și masiv, se răzîmau toate rosturile naționale a celor patru milioane de români.

Dela 1918 încoace situația s'a complicat. Pe urma marelui eveniment a rezultat o destindere sufletească generală, și o adevărată migrațiune a românilor, ca în sânul unei societăți, căreia pentru întâia oară îi este dată posibilitatea liberei circulațiuni. Dar mai există și un alt motiv. Din forță pasivă ce eram, aranjată de veacuri pentru o dărză rezistență, ne revenea acum sarcina de a ne transforma și într'o putere activă, nu numai pentru îndrumarea soartei proprii, dar și pentru exercitarea suveranității naționale. De atunci și până astăzi, cei ce ocupă rîndurile dintâi ale acestei misiuni — intelectualii — se găsesc tot pe drumul primei destinderi fizice, fără să poată zări capătul aceluia, și aproape de sfârșitul cunoscut al drumului celui sufletească. Impasul acesta nefiind observat la timp de cei în drept, evoluția își urmează cursul ei firesc provocând consecințe a căror apăsare o simțim cu toții, fără să cunoaștem în aceeaș măsură sursa de unde izvorăsc. Iată explicația stăruinței noastre constante în această chestiune, și iată pentru ce nu vom dezarma înainte de a fi ajuns la limita puterilor noastre.

După înfăptuirea marilor reforme de dreptate istorică și națională, ni se pare că toată presiunea economică și socială, — și indirect cea politică, — care sufoca până mai ieri viața satelor, acum s'a abătut asupra păturii orășenești, diferențiată dintr'ânsele deodată cu marea prefacere care a fost unirea. Românimea dela orașe este sortită să plătească și posterior cu tot ce are mai scump, cu comoara sa sufletească, emanciparea politică atât de târzie a acestei provincii. Privind lucrurile prin prismă istorică, actuala generație, de jertfă cum se zice, nici n'ar avea de ce să se plângă. S'a născut în zodia sacrificiilor, și de acestea va trebui să aibă parte. Numai că, fiind cu toții oameni, suntem nevoiți să le privim și prin prisma actualității, iar în această lumină jertfele de azi, în bună parte, sunt inutile, iar uneori direct revoltătoare. De aci se nasc, ca dintr'o sursă fecundă, pasiunile, mentalitatea și educația actualii generații; acesta este cazanul în care se pregătește denaturarea unui suflet colectiv candid și neviciat, — cea mai remarcabilă hotărnicie între ce a fost și ceace, va urma. De felul cum vom ști să influențăm modelarea acestui suflet va depinde direcțivă pogresului nostru viitor.

Indrumarea în direcție sănătoasă a actualii generații nu se poate face decât proteguind-o materialicește prin creierea unei situații, economice și sociale, care să fie vrednică de rolul ce i-se impune. Apele patriotice, de care s'a abuzat așa de mult, nu mai pot avea vreo eficacitate. Românii ardeleni au început a-și da seama, că vechile lor atribuțiuni de ordin național, ca și inițiativa asemenea chestiuni, din momentul unirii au trecut asupra statului. Subt acest raport, ceace constituia eri o datorie a tuturor, astăzi se reduce la simple îndatoriri cetățenești individuale. Pe urma rolului național redus vor apărea pe planul întâi exigențe mai pronunțate individuale, de ordin economic, cultural și social, și tendințe cari în trecut nu erau atât de evidente, fiindcă societatea ardeleană nu era cărmuită de o evoluție normală. Deacum încolo, noi nu mai suntem un organism social care nu cunoaște alt obiectiv decât idealul întregirii politice, pe care, har Domnului, l-am atins. Astăzi constituim o masă de cetățeni impuși la numeroase îndatoriri, adevărat, dar înzestrați și cu însemnate drepturi.

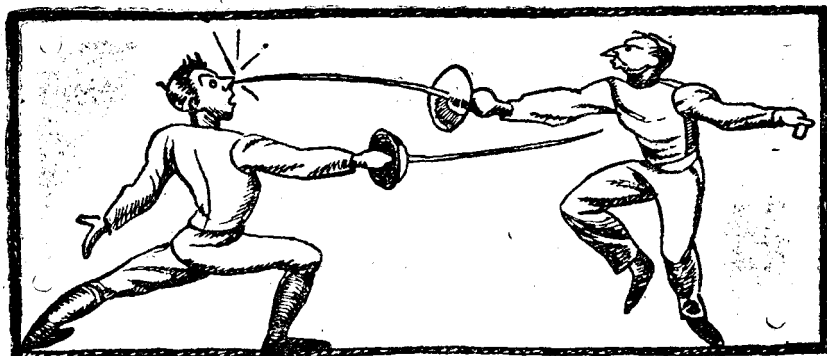
Deși aceasta este evoluția normală a lucrurilor, despre românimea din Ardeal nu s'ar putea spune că ridică aceste pretențiuni față de stăpânirea românească. Deocamdată, abia dacă s'a deșteptat la conștiința acestor drepturi, pe care încă nu le-a formulat. De aceea, ea se mărginește la recunoașterea dreptului celui mai elementar din toate timpurile: dreptul la o viață mai omenească. Respectarea acestui drept, în mod firesc noi îl cerem în primul rând statului, deoarece nevoile lui de organizate au provocat deplasările sociale din acest colț de țară, și fiindcă părăsirea posturilor ocupate nu se mai poate face fără primejduirea intereselor lui superioare. Zgârcenia cu care statul răsplătește munca slujbașilor săi constituie cel mai primejdios joc, mai ales că acești slujbași sunt singurul lui razim în cele mai multe orașe ardeleni. Este palpabil pentru oricine, că alimentând nemulțumirea acestora, se lucrează par, că conștient la slăbirea temeliiilor statului.

Aceasta este numai o latură a chestiunii, una care ar putea să contribuie direct și în modul cel mai eficace la fixarea definitivă a unei populații de zeci de mii de oameni. Statul însă n'a făcut acest lucru, și ne îndoim că l-ar face încurând. În mentalitatea reprezentanților lui oficiali nu s'a făcut nici o deplasare de idei sau de sentimente, pe urma evenimentului milenar al învierii noastre naționale. Pentru unii s'a lărgit raza operațiunilor financiare, pentru alții s'a mărit câmpul de exploatare personală, și nimic mai mult. Atâta s'a ales din lozinca naționalizării unui ogor străin, în care astăzi toate plugurile românești ar trebui să are. În loc de această muncă rodnică, noi tragem din greu la jug, alții ținând de coarcele plugului și îndemnându-ne cu pocnituri stăruitoare de biciu.

Cu toate greșelile făcute și insuccesele rezultate pe urma lor, ocrotirea elementului românesc nu este imposibilă nici acum. În epoca tuturor prohibițiunilor și îngrădirilor legale, ce lucru mare ar fi, dacă s'ar mai institui încă una, aceea de a obliga pe oricine care trage foloase materiale din solul acestei țări, să primească în slujba sa și cetățeni de naționalitate română? Așa s'a procedat în Jugoslavia, și suntem convinși că această țară nu va cunoaște în curând problema proletariatului intelectual național.

Astfel fiind lucrurile, putem trage concluzia generală, că Ardealul nu se poate declara mulțumit cu o guvernare al cărei program se epuizează la păstrarea unei atmosfere de liniște, fie aceasta oricât de exemplară și necesară în alte scopuri, ci ea trebuie să fie în mod real resimțită până și în căminul celui din urmă român, dela cele mai îndepărtate periferii ale orașelor. Până când nu s'au pus solide temelii propășirii materiale a românilor de aici, până atunci nu poate fi vorba nici de un progres în celelalte țărâmurii. Până atunci nu vom avea nici o garanție, că dela răscrucea drumurilor sufletești, unde ne găsim, vom aluneca într'adevăr pe calea care duce la mântuirea noastră deplină.

P. NEMOIANU

GAZETA RIMATĂ

Dualismul...

„Cine ne-o râde, gura i-s-o 'ntinde“
(D. N. Iorga în „Neamul Românesc“)

*Cu riscul de-a rămâne pe veci cu gura strâmbă,
Așa cum ne prezice istoricul din drâmbă,
Ne vom lua curajul să povestim o leacă
Cum cele două săbii ajunseră 'ntr'o teacă...*

*C'un gest măreț de pașe, trântind pe jos ghiozdănul,
Iși scoase domnul Iorga, cu sete, iataganul,
Pe când, modest, Ghiulucă, îmbujorat la față
Venia c'o săbiuță, subțire ca o ață...*

— „Să ți le punem, frate, în teacă, împreună!“
*Propuse dramaturgul, scăpând o vorbă bună,
Ghiulucă prins în cursă și-o introduse toată,
Dar nu mai poate-acuma niciunul să și-o scoată.*

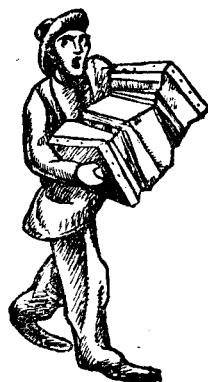

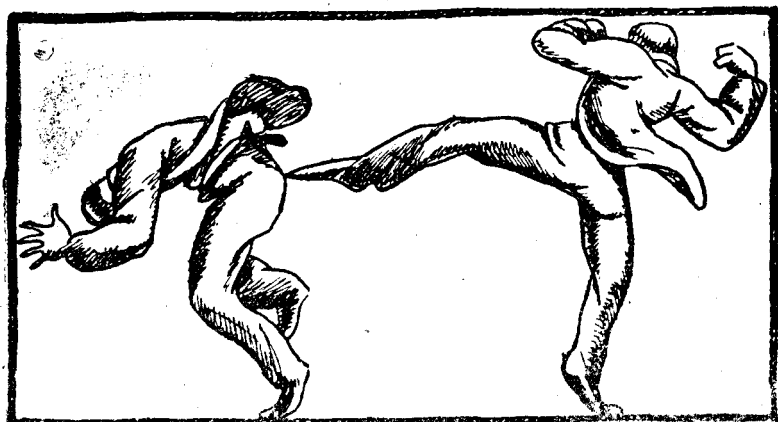
O lume 'ntreagă râde de amuzanta dramă,
Iar gloata dă năvală pe brânci la panoramă,
Privind pe-Argetoianu cum s'a lăsat pe-o rână
Și ține 'n echilibru doi pepeni într'o mână.

Așa trăiau odată (de nu ți venea să crezi)
Lipiți printr'o membrană și frații Siamezi.
Când unul, ștregărește, se cam uită la rochii,
Tovarășu-i de pântec, discret, închidea ochii . . .

De geaba spune Vaida, că veselul miracol
A scos din oul-teacă o pasăre-oracol,
Căci forma bicefală și strania jivină
Nu-i pajură, sârmana, — ci-i numai o găină!

HABSBURG POPESCU
Specialist în combinații dualiste
Casă de încredere

INSEMNĂRI

Validarea alegerii dela Reghin. Faimoasa ofensivă a partidului național împotriva alegerii dela Reghin a avut loc în ședința de Miercuri a Camerei, acoperind cu desăvârșire de ridicol pe gălăgioșii asaltatori. Potrivit înrădăcinatului lor obicei de a nu lăsa să vorbească argumentul, oamenii dlui Iuliu Maniu au încercat să boicoteze discursul dlui Octavian Goga cu vociferări nearticulate, cu tropăit de foarte numeroase picioare, și cu plescăit viguros de pupitre. Tactica, din întâmplare, n'a reușit, pentrucă întreaga Cameră, dela dreapta liberală până la stânga țărănistă, 'a protestat energic împotriva distinsului procedeu, aruncând pentru întâia dată partidul național într'o vizibilă și dureroasă izolare.

Deci, dl Octavian Goga a răspuns... N'a mai fost, însă, numai o strălucită punere la punct a tuturor calomniilor aruncate asupra biruinței noastre dela Reghin. Discursul dlui Octavian Goga, zdrobind în cleștele luminoasei sale

argumentări o veche armură de minciuni, a fost excuția magistrală a tuturor păcatelor cu cari se înfățișează în viața publică a României întregite sârmanii-clienți ai Budapestei de altădată. Zadarnic s'a înfipt în călcăie trufia pieptoasă a dlui Alexandru Vaida, zadarnic a sărit în ajutor, desfășurându-se ca un drapel îndoliaț, barba culturală a dlui N. Iorga, zadarnic a fășnit de subț o bancă glasul de tenor medieval al dlui Pavlică Brătășanu. Adevăruțul a izbutit să se ridice de-asupra. Dlui Alexandru Vaida i s'a pus subț nas un număr din *Oesterreichische Rundschau*; dlui N. Iorga i s'au cetit propriile sale păreri de altădată despre tovarășii de azi; iar dlui Pavlică Brătășanu i s'a adus aminte, că de multă vreme cartușele dumisale nu mai iau foc...

După neașteptatul său insucces electoral, partidul național înregistrează un dureros dezastru parlamentar. Cel dealdoilea n'a fost decât urmarea celui dintâi.

O doctrină aeriană. — Acum, după ce s'au mai potolit puțin în tabăra partidului național palavrele gazetărești răscolite de înfrângerea dureroasă dela Reghin, dl dr. Alexandru Vaida s'a hotărât să-și mai spună odată părerile dumisale prețioase asupra problemei minoritare.

Ca de obicei, dl dr. Alexandru Vaida vorbește prin „interview“. Nu credem să mai existe un al doilea bărbat politic, de talia fostului medic al băilor din Karlsbad, care să fi acordat atâtea „interview“-uri într'o careieră atât de scurtă. „Interview“-ul e o născocire anglo-saxonă, foarte practică. Un redactor dela *Adevărul* sau dela *Lupta*, de cele mai multe ori rudă bună cu fabrica de piele *Renner* sau cu altă instituție filantropică, ți-se prezintă la domiciliu, înarmat cu creion, hârtie și răbdare, pune întrebări, primește răspunsuri, așează câteva virgule la întâmplare, și se îngrijește a doua zi să dea proza, pe trei coloane, la gazetă. În felul acesta, ideile, dacă sunt, le recunoști ale tale. Iar greșelile de gramatică, — care există totdeauna, — rămân în sarcina redactorului . . .

Nu ne vom ocupa, prin urmare, de greșelile de gramatică din „interview“-ul cel mai recent al dlui dr. Alexandru Vaida. Presupunem, că ele nu-i aparțin. Ne vom mărgini numai la ideile dumisale, pe care vom încerca să le descoperim, cu microscopul, în jumăta-tea de pagină unde au fost diluate. Fostul prim-ministru de trei luni al României-întregite, — un accident care i se poate întâmpla oricui, — vorbind în numele partidului național anunță solemn, că soluționarea problemei minoritare „se poate realiza numai în cadrele precizate la Alba-Iulia“, care ar trebui consacrate „printr'o lege fundamentală“.

Cunoaștem cu toții care sunt „cadrele precizate la Alba-Iulia“. Conducătorii

actuali ai partidului național, cuprinși în 1918 de o subită criză wilsoniană, după trista perioadă a declarațiilor de fidelitate față de Ungaria, au făgăduit minorităților din Ardeal o complectă „autonomie națională“, garantându-le „dreptul de a se instrui, de a se judeca și de a se administra în limba lor proprie“. Iată, deci, postulatele pe cari partidul național, consecvent unui angajament luat pe seama sa, dar nu și pe seama poporului român, s'ar cuveni să le treacă în programul său de guvernământ.

Dar unde este programul de guvernământ al partidului național?

Dl dr. Alexandru Vaida, cum are câteodată sinceritatea trecătorului care calcă în străchini, răspunde precis și categoric: „Punctul de vedere al partidului național în problema minorităților e exprimat prin conferința dela 11 Mai 1924 a dlui Iuliu Maniu.“

Ne-am lămurit — buștean! Conferința dlui Iuliu Maniu, pe care prudentul ei autor nici măcar n'a tipărit-o în întregime, a fost ascultată (cel mult) de douăzeci de persoane, din curiozitate. Știți proverbul: *verba volant* . . . Frazele apoase ale delicatului conferențiar s'au pierdut demult în văzduh. Iar astăzi, dacă vrei să-i cauți punctul de vedere, cum am zice, ia-l de unde nu-i?

Așa fiind, programul de guvernământ al partidului național va mai rămânea încă multă vreme în aer . . . Cași partidul, dealtfel!

Un prezident de contrabandă. — Simpaticul pachiderm al luptelor noastre politice, d. Ștefan Csicsó Pop dela Chelmac, a implinit zilele trecute frumoasa vârstă de 60 de ani. Mulți înainte . . . Evenimentul a fost sărbătorit, se înțelege, cu toată duioșia cuvenită în restrânsul cerc familiar al respectabilului fruntaș, fără ca vreuna din săgețile noastre răutăcioa-

se să tulbure pacea acestei fericite aniversări. Dimpotrivă, i-am trimis și noi dela distanță urările noastre sincere de viață lungă și fecundă, pentru binele patriei și veselia publicului. Să ne fie Dumnezeu subiectele „Gazetelor rimate!”...

Dar d. Ștefan Csicsó Pop, se vede treaba, e un om fără noroc. Frumosul său jubileu a fost pe jumătate compromis de intervenția nenorocită a propriilor dumisale amici, cari au căutat să tragă și din acest prilej ceva profit pe seama partidului. În fruntea rău voitorilor s'a așezat și de data aceasta d. Alexandru Vaida, care a scris în *România* un articol de o pagină, capabil să compromită și pe cel mai nevinovat dintre toți oamenii cari au împlinit șase decenii în ziua de 3 Aprilie 1925. Aruncând pe umerii, alături destul de robuști, ai dlui Ștefan Csicsó Pop, o serie de merite pe cari acesta nu le-a câștigat nici o dată nici pe moșiile contelui de Latour nici în Camera dela Budapesta, d. Alexandru Vaida face un foarte rău serviciu iubitelui său camarad politic, a cărui activitate, slavă Domnului, o cunoaștem cu toții.

Minciuna, ori cât ar fi ea de îndrăznească, nu poate crea nimănui un titlu de recunoștință pe seama posterității. Mai ales când palmuirea adevărului, în fața celor cari îl cunosc, nu te expune decât la protestări și la ridicol.

Cine nu știe, de pildă, că neuitatul președinte al adunării dela Alba Iulia, care a proclamat unirea Ardealului cu vechiul Regat, a fost regretatul Pop de Băsești, — întransigentul „badea Gheorghe”, — președintele de atunci al partidului național? Cei cari au luat parte la acel memorabil eveniment își amintesc chiar, că proclamarea lui Gheorghe Pop de Băsești ca președinte al adunării dela Alba Iulia s'a făcut tocmai la propunerea dlui Ște-

fan Csicsó Pop, care, firește, era și Dumnealui pe acolo... Iar vice președinți au fost aleși episcopii Radu din Oradea-Mare și Ignatie Pap dela Arad. Ei bine, cu toate că martorii oculari ai acelor istorice zile n'au murit, cu toate că faptele sunt întipărite încă în memoria tuturor, d. Alexandru Vaida îndrăznește să afirme, că d. Ștefan Csicsó Pop a fost acela care „a prezidat adunarea dela Alba Iulia!”

Iată-l, deci, pe simpaticul pachiderm, împopoțonat cu pene de păun... Spectacolul ar fi amuzant, dacă nu s'ar săvârși asfel o cutezătoare impietate față de un mare mort al Ardealului, care cu nimic n'a greșit nației sale, și a cărui îngropăciune simbolică, subț gloanțele dușmane, nu poate fi uitată atât de curând...

Tinerețe târzie. — În ziarul dumisale de mâna stângă, iscăind un articol cu pseodonomul pur oltenesc de Gongopol, d. C. Argețoianu se declară fericitul autor al partidului cu doi șefi, și se felicită călduros, strângându-și singur mâna dreaptă, pentru această mare operă a maturității sale politice. Fostul ministru al bonului de Tezaur nu cruță niciun elogiu, când e vorba de propria sa persoană... Nu vom turbura, prin urmare, nici emoțiile curate ale acestei satisfăcute autocotemplări, și nici nu vom reaminti fabula cu racul, cu broasca și cu știuca, pentru a spulbera planul partidului național de a urni din loc, cu asemenea sistem de tracțiune, ghiuleaua grea a opoziției. Sunt momente duiioase, de calmă mulțumire intimă, — să le respectăm...

Vom face, totuș, o mică rectificare, pentru deplina orientare a contemporanilor induși în eroare. Iată cum stau lucrurile. Complicându-și bucuria cu o ciudată necesitate sentimentală de a-și justifica trecutul, făcând cum s'ar

zice la Blaj *tabula rasa* sau cum s'ar zice la Mediaș *schwann d'rüber*, d. C. Argetoianu pomenește, în articolul cu pricina, și desprescurtul dumisale popas în partidul poporului. Acest popas, bunul prieten de altădată al dlui Aron Schuller îl numește „un păcat al tinereței...”

Să ne înțelegem, aci e o eroare! Căci cu mult înainte de a se înscrie, la Iași, în Liga poporului de sub prezența dlui general Averescu, — poate numai graba acestei înscrieri să fi fost juvenilă, — d. C. Argetoianu își câștigase o respectabilă vechime printre cei mai venerabili senatori ai partidului conservator. Tinerețea dumisale, s'ar putea zice, c'a fost oare cum cam târzie... Cât despre păcate, marele latitudinar dela Breasta să nu se îngrijească. Deși și-a început cariera, în această privință, abia după frageda vârstă de cincizeci de ani, — are destule! De aceea a și fost osândit de soartă să și le ispășească, în purgatoriul comitetului de-o sută.

Sărmanul d. C. Argetoianu! A plecat din partidul poporului ca să nu mai aibă șef, și a nimerit în partidul național unde a dat peste doi. Dureros se plătesc, câteodată, păcatele din tinerețe...

Mărturisiri și insulte. — D. dr. Ioan Erdélyi, fostul trimis plenipotențiar al Consiliului dirigent la Budapesta, ale cărui opinii despre originea greco-țigănească a păturei conducătoare din vechiul Regat le-am publicat în numărul trecut al *Țării Noastre*, ne aruncă o violentă ripostă dela „Tribuna liberă” a ziarului *Patria*. Insultele cu care ne alintă dulcele văr al dlui Iuliu Maniu nu puteau să apară, nici chiar în *Patria* atâtor îndrăselni de limbaj, decât cu menținea stereotipă: „pentru cele cuprinse în această rubrică, redacția nu-și ia răspunderea...”

În felul acesta, d. Iuliu Maniu crede că scapă din încurcătură. D. dr. Ioan Erdélyi nu stă de vorbă cu noi, pen-trucă, — vezi dumneata, — suntem „greșoși”, iar organul oficial al partidului „nu-și ia răspunderea” pentru cele publicate.

Afacerea nu o însă atât de simplă. În ceace privește senzațiile stomacale, pe care scrisul nostru le provoacă în familia dlui dr. Iuliu Maniu, se înțelege că ele ne sunt absolut indiferente. Greafa pe care o inspirăm își produce efectele ei, din fericire, la o distanță apreciabilă, așa că principiul salubrității e mântuit... Tot așa, nu simțim niciun soi de regret pe urma faptului, că d. dr. Ioan Erdélyi refuză să stea de vorbă cu noi. Sunt conversații la care renunți cu atât mai ușor, cu cât nu le-ai căutat niciodată cu dinadinsul. Altceva interesează. Printre greșurile dumisale regretabile, distinsul verișor și bărbat politic mărturisește paternitatea abjectelor ocări la adresa vechiului Regat, și declară că „n'are nimic împotriva publicării”. Din contră, îi pare bine!...

Nouă, nu mai puțin... Căci ceea voiam să demonstrăm, s'a demonstrat. Circulara electorală secretă a partidului național, scoasă la lumină de d. Gh. Bogdan-Duică, prin care se proclama lupta „pe viață și pe moarte” dintre Ardealul rudelor dlui Iuliu Maniu și „elementul țigănos” al vechiului Regat, n'a fost, cum s'a putut crede pe-ălocuri, fructul de o clipă al unei exasperări de opoziție filamândă. Acest simțământ de ostilitate veninoasă împotriva unei țări întregi, care și-a vărsat cea mai bună parte din sângele ei pentru închegarea României de astăzi, face parte integrantă din zestrea intelectuală a unor oameni cari vor să se erijeze în conducători ai destinelor tuturoră... Cazul dlui

dr. Ioan Erdélyi confirmă, deci, o constatare a noastră mai veche. Pentru că d. dr. Ioan Erdélyi nu e un figurant în partidul național. În afară de legăturile sale de sânge cu noua jumătate de șef al acestui partid, — cu d. Iuliu Maniu, — năbădăiosul mănăitor de „regăteni“ își are locul său bine determinat în ierarhia comitetului de o sută. Nu mai departe decât acum o săptămână, d. dr. Alexandru Vaida, vorbind despre meritele naționale ale dlui Csicsó Pop, a arătat că în Noembrie 1918, după izbucnirea revoluției din Budapesta, tratativele cu guvernul Karolyi pentru recunoașterea comitetului partidului român au fost purtate de trei fruntași ardeleni: dnii dr. Alexandru Vaida, Csicsó Pop și acest Ioan Erdélyi, care, se vede cât de coloz, înlocuia pe d. Iuliu Maniu, absent.

Nu știm ce vor fi negociat atunci dnii Alexandru Vaida și Csicsó Pop. Cât despre d. dr. Ioan Erdélyi, suntem convinși, că a avut ce vorbi cu d. conte Károlyi, în numele dlui Iuliu Maniu, despre „nădrăgarii“ din Regat, acești „greci altoiți în țigani și țigani altoiți în greci“, cari „au ucis simțul de demnitate“ în poporul românesc...

Un consumator ingrat. — Nimic nu e mai comod, și în acelaș timp mai distractiv, decât o gazetă săptămânală de critică și informație culturală. E un bazar policrom și totdeauna variat, în care se găsec de vânzare, pentru modesta sumă de cinci lei, cele mai noi știri artistice și cele mai deosebite opinii literare... Și nimeni nu-ți cere să fii de aceeaș părere cu autorul!

O asemenea publicație utilă și familiară năzuiește să fie *Mișcarea Literară*, al cărei director, dl Liviu Rebreanu, e un înfocat scriitor tradiționalist, și ai cărei colaboratori aparțin, ca ntr'o adevărată republică, tuturor doctrinelor

estetice. Uzând de această largă ospitalitate, care se ofere pe patru pagini mari de gazetă, dl Aderca scrie o dată pe săptămână un reportaj constructivist, cu deseme de dl Marcel Iancu, șeful școlii paralelipipedice. În această calitate de subtil reporter de fiecare Sâmbătă, dl F. Aderca face vizite pe alese scriitorilor români în viață și publică trei zile mai târziu rezultatul convorbirilor, cu comentarii. În al doilea an, și în douăzecișuina săptămână, trimisul special al *Mișcării Literare* a ajuns și în anticamera dlui I. Vinea.

Dl I. Vinea? ... Dar cine este dl I. Vinea? Intrebarea, căpțușită de o legitimă curiozitate, se rezolvă repede. Dl F. Aderca îl definește astfel: „I. Vinea e un cadran cu limbă sensibilă, care înregistrează și indică cele mai fine unde poetice din cele patru direcții ale universului.“ Și, cași cum această destăinuire n'ar fi de ajuns, dl F. Aderca, oaspe recent al solului și al gramaticii române, își pistruiază portretul cu acest mic amănunt: — „I se pare că suferă blestemul locului, din care cearcă să scape scriind uneori franțuzește, și detestând cu avânt pe toți îndrăgoștii bălegarului natal.“

După știința noastră, tot așa procedează și dl F. Aderca, cu singura deosebire, că încercările dumisale de evadare de subt „blestemul locului“ nu se săvârșesc în franțuzește, ci în idiș. Nu și uită nimeni atât de ușor limba maternă, fiecare își respectă, ca să zicem așa, idiomul pe care l-a supt la sânul mamei dumisale... E o atitudine firească, pe care n'avem de ce s'o jicnim cu intoleranță. Dar, tot pentru acelaș motiv, am ruga pe dl F. Aderca să disprețuiască mai puțin pe îndrăgoștii bălegarului nostru natal. Nu pentru că s'ar găsi printre aceștia, după cât știm, și dl Liviu Rebreanu, autorul romanului „Ion“ și directorul *Mișcării Literare*. Ci pentru că dl F. Aderca, dimpreună

cu toți mosafirii care-i seamănă la origine și la profil, din acest generos bălegar se hrănește; și, dacă ar fi să judecăm după îndrăzneala cu care ne ironizează, îi merge destul de bine...

Nu fii consumator ingrat, domnule A-der-ca!

Turneul lui Tănase. — Poștularul nostru Tănase, mucalitul principe al „revistelor” bucureștene, încercându-și în vagoane speciale decorurile dela „Crăbuș” și pe cele șaizeci de baletiste ale sale, a dat o raită prin orașele ardelenesti. Incercarea, din punct de vedere negustoresc, a fost cam riscată. Ea a reușit însă, după cât se pare. Pretutindeni Tănase și-a cântat strofele lui săltărețe în fața unor săli tixite de lume.

Au fost destui aceia, cari au protestat în numele propagandei culturale, împotriva unor asemenea spectacole frivole. Cași cum propaganda culturală, acest ingenios procedeu de a storce subvenții ministeriale, trebuie să fie cu orice preț un anost și plicticos impozit global pe care suntem datori să-l plătim căscând amarnic pentru binele neamului. Severii moralști, cari s'au alarmat atât de mult de sosirea trupei lui Tănase, parcă ar fi fost vorba de o mare primejdie obștească, n'au lipsit bineînțeleș niciunul dela spectacol, au răs cu poită, au aplaudat sgomotos, și s'au întors acasă fredonând ultima strofă a unei arii la modă. Ceea ce le-a dat dreptul, a doua zi, să protesteze din nou...

Dinspre partea noastră, nu judecăm lucrurile atât de aspru; și, tocmai pentru că apreciem humorul, nu-l ostracizăm ca fariseii. „Revista e un gen ușor”, cum zicea poetul Alfred Moșoiu. O cronică spirituală a evenimentelor, în care, când nu-și pune mâinile în șold pornografia, se oglindește cu clipești simpatice de ironie, satira neaș

românească, liberă, caustică și iertătoare... Iar ineputabiliul Tănase, cu timpurile sale autentice, cărora le dă atâta viață, cu darul său minunat de „a zice” cupletele de actualitate, e un artist desăvârșit.

În orice caz, e de preferat conferințelor dlui Mihalache Dragomirescu, oricât ar fi acestea de culturale...

NOTIȚE BIBLIOGRAFICE

ANTOLOGIA SCRITORILOR ROMÂNII, Volumul I. În „*Biblioteca Semănătorul*” din Arad a apărut sub nr. 27—28 o frumoasă antologie a scriitorilor români dela 1821 încoace.

Antologia e alcătuită de cunoscutul publicist *Ion Clopoșel*, și cuprinde bucăți alese din scrierile lui: George Lazăr, George Asachi, Eliade Rădulescu, Barbu Paris Momuleanu, Al. Hrisoverghi, D. Petrino, Al. Depărățeanu, N. Nicoleanu, C. Stamatii, V. Cârlova, A. Cantemir, D. Țichindeal, Alex. Donici, Gr. Alexandrescu, Anton Pan, D. Bolintineanu, Al. Sihleanu, G. Barițiu, Andrei Șaguna și Timoteiu Cipariu.

ANTOLOGIA SCRITORILOR ROMÂNII, Volumul II. Cuprinde bucăți alese din scrierile lui: M. Cogălniceanu, V. Alexandri, N. Bălcescu, Ion Ghica, Al. Odobescu, Const. Negruzzi, Gh. Panu, Bogdan Petriceicu Hașdeu, C. A. Rosetti și Cesar Boliac.

Errata. — În poezia *Sfârșitul Poemei* de Al. T. Stamatiaid, publicată în nr. 14 al revistei noastre, s'a strecurat o gravă eroare de tipar. Versul al 12:

Și-acum nu ni-au rămas decât suspine.

trebuie citit:

Și-acum nu mi-au rămas decât suspine.